

Herkenningspunten in literatuur van Caribische schrijfsters

Lucia Nankoe was nooit eerder in New York geweest. Ze had zich ook niet bijzonder bezig gehouden met deze stad, en televisiebeelden waaruit ze delen van de stad zou kunnen herkennen, had ze amper bekeken. Merkwaaardig genoeg kreeg ze toch vele déjà-vu momenten toen ze twee jaar geleden voor het eerst in New York aankwam.

Straatnamen in Brooklyn waren herkenbaar en een brownstone huis wist ze aan te wijzen. Hoe kan dat?

Die herkenning bleek gedeels te maken te hebben met het lezen van romans van de schrijfster Paule Marshall. Deze auteur werd in Brooklyn geboren waar haar ouders zich vestigden na vertrek uit Barbados. Ze is een meesteres in het vertellen. Haar romanpersonages schetst ze op fascinerende manier zodat ze **daadwerkelijk "tot leven"** worden gebracht. In een van haar eerdere romans "Brown Girl, Brownstones" geeft Marshall een gedetailleerde beschrijving van Brooklyn; de lezer wordt gekonfronteerd met werkelijk bestaande namen in deze wijk waar vele Caribische emigranten zich hebben gevestigd. Deze achtergrond zit ook in haar roman "Praisesong for the Widow" en het waren deze boeken die Lucia Nankoe Brooklyn deden herkennen **toen ze er voor het eerst kwam.** "Ik ben van mening dat literatuur en werkelijkheid zeer dicht bij elkaar liggen", zegt ze. "In elk literair oeuvre moeten, op welke manier dan ook, herkenningspunten zitten, anders is het werk voor geen enkele lezer te volgen. Zelfs voor meer abstracte kunstvormen als muziek is dit van toepassing".

LITERAATUUR EN WERKELIJKHEID

Lucia Nankoe hield de vorige maand een exposé op uitnodiging van de Nationale Vrouwen Beweging over schrijfsters in de Caribische literatuur. Ze is docente aan het Instituut voor Journalistiek in Nederland en **maakt deel uit van de Novirefaktie** die zich specialiseert in zwarte literatuur. Haar interesse gaat vooral uit naar schrijvende vrouwen in het Caribisch Gebied.

Een van haar duidelijke favorieten hierin is Paule Marshall. Deze auteur heeft behalve romans ook essays gepubliceerd onder de titel "Soul Clap Hands and Sing" en een bundel korte verhalen "Merle a novel, and Other Stories". Wat betreft aanknopingspunten tussen literatuur en werkelijkheid zijn er voorbeelden te noemen van enkele Surinaamse schrijfsters:

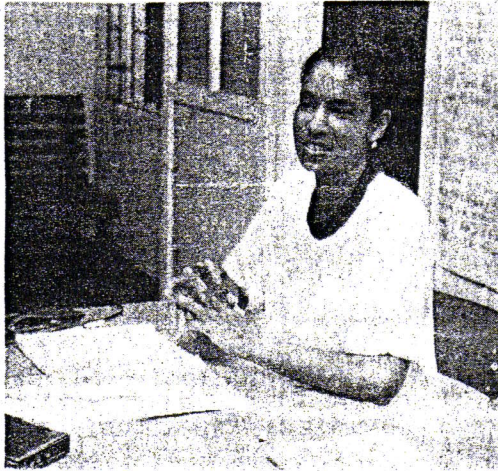
- Bea Vianen, een van de eerste romanschrijfsters die vanuit een Aziatisch-Surinaamse achtergrond verhaalt. In haar boek "Sarnami Hai" is het hoofdpersonage op zoek naar haar Hindostaanse identiteit.
- Astrid Roemer, die de handeling van haar roman "Over de Gekte Van Een Vrouw" gedeeltelijk in het district Nickerie plaatst. Werkelijk bestaande plaatsnamen komen naar voren.

een gedicht veelal van kortere duur is dan het dokumenteren en bewerken van een roman. Tijdens de discussie wordt een andere opvatting naar voren gebracht, namelijk dat de aspiratie van dichters anders is, of anders zou kunnen zijn dan die van romanschrijfsters. Lucia Nankoe noemde dit terecht: "Ik ben het hier volkomen mee eens, want uiteraard zijn tijds- en financiële aspecten niet los te zien van de behoefte en de drang die de kunstenaar heeft om productief te zijn in een zelf gekozen genre".

Ze vervolgt met te stellen dat vrouwen uit een sociaal meer gevaardeerde klasse door hun achtergrond gemakkelijker toegang blijken te hebben tot het schrift. Doet de vaak muzikale politieke, economische en sociale positie waarin veel vrouwen zich bevinden, lijkt schrijven voor hen een luxe te zijn. Buchi Emecheta uit Nigeria is wel de auteur bij uitstek die onder zeer penibele omstandigheden (vijf kinderen en een man die niet wilde deugen) doorging met schrijven. Maar het is niet waarschijnlijk te denken dat een dergelijke wilskracht en het bijbehorende talent met de regelmaat van de klok voorkomen.

AFSTAND VAN EEN ZEKERE VERVREEMDING

De eerste vrouwelijke auteurs uit het Caribisch Gebied die met publikaties naar buiten komen zijn dichters zoals Una Marson en Louise Bennett uit Jamaica. Pas na 1960 komen er met de Trinidadiaanse Rosa Guy ("Bird at my Window") meer schrijfsters naar voren. De Cubaans-Jamaicaanse Sylvia Winter met haar roman "The Hills of Hebron" is een

Lucia Nankoe (Foto Johan de Randamie)

van de eerste vrouwen die internationale bekendheid verwierft. Een belangrijk thema in haar boek is de religie en de vele sekten; de obehaprijken zijn in deze roman prominent aanwezig.

In het Nederlandstalig Caribisch Gebied is het Bea Vianen die in de jaren 1960 en 1970 opvalt. Zij is een van de eerste Nederlandstalige romanschrijfsters en voor zover Nankoe heeft kunnen nagaan is Vianen in de gehele Caribische regio een van de weinige romanschrijfsters die de Aziatisch-Caribische achtergrond naar voren haalt in haar oeuvre.

Een ander die wordt opgemerkt met betrekking hiertoe is de Chinees-Guyaneense dichteres Meilin Jin die in de jaren tachtig uitkomt.

Anders is het gesteld met de Franstalige regio waaruit eerder dan de andere taalgebieden vrouwelijke auteurs naar voren treden. In Haiti, Martinique, Frans-Guyana en Guadeloupe vinden we al vanaf het midden van deze eeuw een groot aantal romanschrijfsters. Reeds in 1948 kwam Mayotte Capécia uit met "Je suis Martiniquaise". Deze roman is typerend voor een koloniale visie die gedurende een bepaalde periode werd geventileerd. De hoofdpersoon

CARIBISCHE REALITEIT ONTVLUCHTEN

Lucia Nankoe noemt het lezen van literatuur erg belangrijk door de maatschappelijke context. "Romans staan in relatie tot een werkelijkheid waardoor de lezer(es) deze werkelijkheid op eigen manier kan interpreteren. In een periode waar melodrama's en geweldfilms uit Azie en Noord Amerika in het dagelijkse leven van de huiskamer binnendringen, is het zaak de eigen verteltradities middels romans bijvoorbeeld te handhaven. De opdringerigheid van andere culturen, eerst vanuit Europa (Frankrijk, Nederland en Engeland) en nu ook vanuit Noord Amerika erbij, maakt dat eigen kunstuitingen worden verwaarloosd, genegeerd en zelfs worden geminacht. Hoe vaak wordt er niet op een denigrerende manier over Caribische taaluitingen gesproken? Men spreekt over slecht Engels (bad English), over slecht Frans (Het is maar Patois en geen Frans). Blijft de taalnorm die Europa hanteert de standaard? Een ander onderwerp dat haar na aan het hart ligt en dat ze tot slot naar voren brengt, is dat van de vlucht, asiel, ballingschap of welke term men in het Nederlands ook moge bedenken om de uittocht uit het Caribisch Gebied aan te geven. Misschien is het zo dat geen enkele auteur uit de regio aan dit gegeven kan ontsnappen. Veel romanpersonages evenals hun auteurs ontvluchten de Caribische realiteit. We zien dit in de roman "Clarice Cumberbatch Want to Go Home" van de Guyanese schrijfster Joan Cambridge, in "Annie John" van Jamaica Kincaid uit Antigua en in "Crick Crack Monkey" van de Trinidadiaanse Merle Hodge. Het einddoel van de personages - maar soms ook als tussenstation bedoeld - is Europa, Noord-Amerika en Canada en een enkele keer wordt Afrika aangehaald. Myriam Warner Vleyra uit de Franstalige Antillen is in haar roman "Juletane" daar een voorbeeld van. Een ander is Maryse Condé uit Guadeloupe

die het merendeel van haar romans en werken in de Caribische streek is naar de mening van Nankoe te vergelijken met het hoofdpersonage Témée Miracle in de roman "Wind en Zeil" van Simone Schwarz-Bart uit Guadeloupe. In dit verhaal zegt Témée op haar oude dag dat ze in haar leven veel tegenslagen en meevallers heeft gehad. Maar, verklaart ze, dat ze toch opnieuw op Guadeloupe geboren zou willen worden en er ook zou willen sterven.

PLATFORM CARIBISCHE DICHTERESSEN

De groep auteurs die blijft wonen en werken in de Caribische streek is naar de mening van Nankoe te vergelijken met het hoofdpersonage Témée Miracle in de roman "Wind en Zeil" van Simone Schwarz-Bart uit Guadeloupe. In dit verhaal zegt Témée op haar oude dag dat ze in haar leven veel tegenslagen en meevallers heeft gehad. Maar, verklaart ze, dat ze toch opnieuw op Guadeloupe geboren zou willen worden en er ook zou willen sterven.

De uiteenzetting van Lucia Nankoe heeft de belangrijheid van literair werk eens onderstreept. Door het noemen van zoveel namen en titels is zeker de belangstelling geprikkeld om kennis te nemen van het werk van Caribische schrijfsters. Het is tussen het steeds verder verschromelende aanbod in de boekhandels en de gestaag duurder wordende publicatiemogelijkheden, een zoeken naar alternatieven wegen om tegemoet te komen aan de behoefte aan literatuur. Contact met uitgeverijen, mogelijkheden van bibliotheken, ruitsheden en sponsoring zijn de moeite van het aanpakken waard.

Een mooi voorbeeld om ter afsluiting in dit verband te noemen is de samenstelling en uitgifte (nu gepland voor medio dit jaar) van de bloemlezing van Caribische dichters "Creation Fire". Een onderneming van CAFRA (Caribbean Association for Feminist Research and Action) die hiervoor buitenlandse financiering heeft gezocht en gevonden. Een goed platform voor de poezieschrijfsters van onze regio.

Chandra van Binnendijk.

DICHTERESSEN EN ROMANSCHRIJFSTERS: ANDERE ANDERE ASPIRATIES

In haar exposé ging Lucia Nankoe voornamelijk in op de romansvorm. Ze maakte echter wel een opmerking over de dichtvorm, die stof was tot discussie. Het begon met de opmerking dat het wel lijkt of voor de jaren zeventig bij zwarte schrijfsters meer aan de dichtvorm dan aan welke andere genre dan ook wordt gewerkt. Sonia Sanchez en Nikki Giovanni uit Noord-Amerika zijn misschien de meest duidelijke voorbeelden hiervan. Zuid-Afrikaanse schrijfsters hebben zich, over uit verschijsnel uitgelezen.

Epans, zegt men, is een haalbare kaart voor een enkeling. Dit gegeven is begrijpelijk daar de concentratie en fixatie op

Anderszjids Joanna Werner in wiens autobiografie "Droomland" het lesbisch perspectief wordt aangehaald. "Het zou interessant zijn", aldus Lucia Nankoe, "in het werk van deze drie auteurs een aantal andere zoals Mechtely, Choenni, Gayadin, Singh en Doewijt de verstrengeling van literatuur en werkelijkheid te bestuderen".

Anderszjids Joanna Werner